

MEGMENTHETŐK-E AZ AMERIKAI EGYESÜLT- ÁLLAMOK MAGYARJAI A MAGYARSÁGNAK?

HOGY MEGMENTHETŐK-E az Egyesült-Államok magyarjai a magyarságnak, vagy hogy közülök mennyi menthető meg? — igen nehéz erre válaszolni. Különösen azóta, amióta sok óhazai vendég fordult meg Amerikában, akik ünnepeken és banketteken ismerték meg Amerika magyarságát és felületes benyomásaik alapján nágyon könnyűnek találják a választ erre a komplikált, nehéz kérdésre. Akik egy pár napot töltöttek a nagyobb amerikai magyar gócpontokon, ünneplő ruhában látták a magyarokat, vezetőik pohárköszöntőit és szónoklatait hallották csak, éppenúgy nem ismerhették meg őket, mint ahogy nem fog belelátni egy nagy város leikébe az az utazó, aki a kávéház ablakából, a szállodák halijából, a mulatóhelyek hangulatából és az előre jól összeállított kirándulások pár órás autózásából akarja kihámozni annak a városnak pszichéjét.

Amikor a kivándorlás olyan arányokban indult meg Amerika felé, hogy az már nem orrvérzés volt, hanem kezdett elvérzés lenni, — sajnos — még mindig főként rendőri kérdésként kezelték ezt az ügyet. A kivándoroltakat elkönyvelték a veszteséglistán és csak kevesen próbálták megmenteni a magyarság számára azoknak a lelkét, akik óriási tömegekben kerültek a magyarság veszteség számlájára és mint itthon elveszett lelkek alapítottak szinte nem is tengerentúli, hanem — hogy e képnél maradjunk — túlvilágé magyar telepeket.

Csak amikor Trianon nyomorúsága ránszakadt, kezdtük felfedezni a külföldön szétszórt magyarokat, különösen az Egyesült-Államok hatalmas tömegeit és kezdett a mi optimista fantáziánk rájuk, mint a megsabdalt, megcsönkített ország nagy embertartalékjára gondolni. De vajjon valóban a magyarság embertartaléka-e ez?

Az Amerikát járó modem Kolumbusz Kristófok legtöbbje igen felületesen fedezte fel a magyarlakta új világot. Éppen ezért könnyű, de határozott megállapításaik sokkal inkább zavarják e probléma tisztánlátását, mintha egyáltalán nem ismerték volna meg a magyarság e fájdalmas és — ismétlem: igen nehéz — kérdését. Innen származik az, hogy igen előkelő Kossuth-zarándokok előadásaikban két-három millió amerikai magyarról beszélnek és sokuk azt írja, mondja, hogy ezekben olyan lobogó lánggal él a magyarság iránt való lelkesezés, hogy csak ki kell eléjük fehér lovon lovagolni, mint a nagy csángómentés idején Odeschalchi Arthur herceg tette, nyomban otthagynak ezek csapat-papot, bányát, gyárat, Newyorkot, Clevelandot és zárt sorokban masíroznak az Óhazába. Pedig ez nagy tévedés.

ELSŐSORBAN azt kell megállapítanunk, hogy körülbelül mennyi magyar él az Egyesült-Államokban. Kár ugyanis szót is fecse-relni arra, hogy a Kossuth-zarándokok két-három millió magyarja fantasztikum, mint ahogy túlzás az amerikai magyarok vérmesebbjeinek az a megállapítása is, mintha az Egyesült-Államokban egymillió magyar élne. Az 1924-i hivatalos népszámlálás szerint az Egyesült-Államokban 473.538 lélek vallotta magát magyarnak és ebből 268.112 eredeti kivándorló, 205.426 pedig olyan, aki már Amerikában született magyar szülőktől. Természetesen ebben a számban bennefoglaltatnak azok is, akik Csonka-Magyarországból és azok is, akik megszállott területről vándoroltak ki.

A magyarság száma azonban nagyobb, mint amennyit a hivatalos népszámlálás megállapít. A hivatalos népszámlálás sohasem pontos, továbbá sok magyart, akik jó magyarnak vallják magukat, könyvelt el a népszámlálást végző közegek buzgósága angolnyelvűnek és sokan kerültek saját opportunitásukból az amerikai magyarok részéről az amerikaiak summájába. Ezenfelül magyarok közé kell számítanunk azokat a svábokat, zipsereket, ruténeket, nem ritkán tótokat is, akik nemcsak Magyarországot tartják szülőhazájuknak, de magyarnak is vallják magukat és mint idegen nemzetiségűek, a hivatalos statisztikában mégsem a magyarok listájára kerültek.

A háború kitörésekor igen nagy tömegek jelentkeztek a konzulátusnál, hogy haza akarnak jönni, de őket a tengeri blokádnak miatt már nem lehetett hazaszállítani. Ha a háborút megnyerjük, óriási tömegek is térnek vissza, de még a valóságot túlzó rémhírek ellenére is 1920-ban 14.619 magyar vándorolt vissza Csonka-Magyarországba s ugyanakkor csak 2.525 vándorolt ki, 1921-ben pedig már 9.377 kivándorlóval szemben 12457 visszavándorló áll. Természetesen 1914-ig az egész Magyarországból kivándorlók és a régi integer Magyarországra visszavándorló magyarok száma adja a statisztikát. 1922 óta minimális a kivándorlás, mert alacsony a kvóta, csökken azonban a visszavándorlók száma is. 1927-ben 600 magyar vándorolt ki az Egyesült-Államokba, visszavándorolt viszont külföldről 1926-ban 5431 és 1927-ben 5.586 magyar, ami azt bizonyítja, hogy sokkal nagyobb a visszavándorlók száma, mint a kivándorlóké, vagyis hogy bizonyos visszavándorlási tendencia megállapítható.

Hivatalos statisztika szerint a magyarok átlagban 16 dollárral a zsebükben vándoroltak ki a háború előtt. A háború alatt jólétük hatalmasan emelkedett és sok ezerre tehető azoknak a száma, akik 8.000—10.000 dolláron felüli vagyont takarítottak meg, jó pár száz pedig azoké, akik majdnem 100.000 dollár vagyont gyűjtöttek, vagy ennél is többel rendelkeznek.

A kivándorolt magyarok 72 százaléka földműves volt itthon, akiket az a vágy kergetett Amerikába, hogy az ott szerzendő pénzüikkel itthon földet vegyenek, vagy hogy eladósodott kis földeskéiket adósságmentessé tegyék és megszorítsák. Éppen ezért ez a majdnem kétharmadában földművő kivándorolt magyarság nagyobbára bányákban és gyárakban helyezkedett el, — az összes kivándorolt magya-

roknak mintegy 75 százaléka, — mert a magas ipari munkabérek tették lehetővé, hogy gyorsan összekuporgatva dohárait, itthon megszerezhessék a vágyva-vágyott hazai földet. A magyarok legtöbbször tehát nem letelepedési szándékkal ment ki Amerikába, mint a németek vagy skandinávok, hanem gyors pénzszerzésért. A háború után azonban, amikor itthoni földvásárlási céljaikat nem tudták megvalósítani és a magyar gazdasági helyzet visszariasztotta őket a hazavándorlástól, hamarosan felszökkent a polgáriasodó magyarok száma ii százalékról 30 százalékra, jelenleg pedig megközelíti a 33 százalékos átlagot.

A magyarság még ápolja az Óhazához való tartozandóságát, még magyarul érez és magyar egyesületekbe, egyházakba tömörül. A Verhovay-segélyegylet 329 fiókjának még 25.000 tagja van, a Magyar Református-Egyletnek 189 helyiségben 7.500 tagja, a bridgeporti Rákóczi-Egyletnek 7.000 tagja. Még hatvanegy magyar katolikus egyházközség van 61 plébánossal és 284.122 hívővel, 60 magyar református eklézsia 113.649 hívővel. 11.364 görög keleti tartozik magyar egyházhoz, a hét luteránus magyar egyház 5.682 lelket számol, a baptista, presbitériánus és más protestáns magyar egyházközségnek száma 20, — 7489 hívővel, 47.969 izraelita és 3.220 unitárius vallja magát magyarnak. Csak magában Newyorkban negyven magyar egyesület működik; háza van ezenkívül huszonnégy más városbeli magyar egyesületnek, még 68 magyar lap meg tud jelenni és ezek közül az Amerikai Magyar Népszava és a Szabadság körülbelül 30—30.000 előfizetővel.

Minden nap elnémul azonban egy harang és az amerikai magyarság utolsó napja veszedelmesen közeledik. Egymásután fognak összemenni a magyar egyesületek és egyházak, mert az első kivándorlók kihálnak, a következő nemzedék elamerikiasodik, utánpótlás pedig nem lévén, ez a kis magyar folyó hamarosan belesemmisül a nagy amerikai Óceánba.

Nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy melyek az amerikai hivatalos statisztika szerint azok az államok és városok, amelyekben legsűrűbben laknak a magyarok. E szerint Newyork államban 95.000 Ohióban 88.000, Pennsylvaniában 85.000, New-Jersey-ben 47.000, Illinoisban 40.000, Michiganban 26.000, Connecticutban 15.000, Wisconsinban 12.000, Indianában 11.000, Missouriban 9.500, West-Virginiában 7.300, Californiában 6.000 magyar lakik. Alig van azonban állam, ahol párezer magyar ne laknék; csak a legvadabb északi és délnyugati államokban nem éri el a magyarok száma a százat. Ugyancsak a hivatalos statisztika szerint a városok közül Newyorkban 75.000, Clevelandban 33.000, Chicagóban 31.000, Detroitban 23.000, Philadelphióban 20.000, St. Louisban ix.ooo, Bridgeportban 11.000, Akronban 8.000, Pittsburghban 7.500, Milwaukeeban 6.000, Newarkban 5.500, Bethlehemben 5.500, Trentonban 5.000, Passaicban 4.000, New Brunswickban. 4.000, South Bendben 4.000, Toledóban 4.000, Buffalóban 4.000, Cincinnatiában 4.000, Youngstownban 3.600, Pert Amboyban 3.500, Mc. Keesportban 3.000 magyar lakik. Hangsúlyozom, hogy ez a hivatalos statisztika, mert egyébként sokkal nagyobb e helyeken a magyarok száma, azokból az okokból, amiket fentebb említettem és azért is, mert igen sok magyar neve egyáltalán nem került a népszámlálók elé.

Mint már említettem, az amerikai magyar nem a letelepedés szándékával vándorolt oda ki, hanem csak pénzt akart szerezni, hogy azután hazatérjen és földet vásároljon. A régebben mindinkább erősödő

kivándorlással szemben erős visszavándorlási mozgalom is folyt és amikor jobbak voltak itthon a földszerzési viszonyok, vagy rosszabbak odakint a munkásviszonyok, erősebb lendületet is nyert a visszavándorlás. A háború alatt óriási volt a prosperitás és a munkája után élő magyarság legnagyobb százaléka vagyont is szerzett. A háború után százezerszámra jöttek volna haza, ha be nem következik az összeomlás. 1920-ban és 1921-ben még így is megindult a visszavándorlás, 1920-ban 14.619 és 1921-ben 12.457 magyar vándorolt vissza. Ez a vándormozgalom azonban megállott. A megszállott területről kivándorolt magyarok oda igen kis számban mennek vissza, mert idegen uralom alatt nem akarnak élni. Csonka-Magyarországba pedig azért – nem jönnek jelentősebb számban, mert hosszú ideig alig tudtak földhöz jutni és azok, akik az első években jöttek haza, letörtén, megcsalódottan és vagy pénz nélkül, vagy pénzben nagyon megcsappanva mentek vissza Amerikába.

Akkor, amikor Olaszországban gondoskodtak arról, hogy a visszavándoroltak emberséges viszonyok között szerezhessenek földet és helyettük azok vándoroljanak ki, akiknek a földvásárláshoz szükséges pénzt amerikai munkával kell megszerezni, amikor a cseh-tót liga nagy tömegekben telepítette vissza a magyar uraktól kisajátított birtokokra emigránsaikat s amikor az American Society for technical Assistance to Russia is 17 földművelő kollektivitást tudott még a rosszhírű Szovjetországba is visszavándoroltatni, ugyanakkor nálunk, sajnos, ezek a háború utáni első magyar visszavándorlók, nem a kormányrendszer, hanem a viszonyok hibájából, nem tudtak megnyugtató és érdekeiket kielégítő elhelyeződést nyerni. E visszavándorlók katasztrófái torzítottan lettek köztudomássá az amerikai magyarok körében és ez vette el kedvét sok visszavándorolni szándékozónak attól, hogy szíve szavára hallgatva, otthont és boldogságot keressen azon a földön, amelyre mindig nosztalgias fájdalommal vágyakozott vissza.

Az amerikai magyarok nagy tömege kezdett tehát polgáriasodul s úgy rendezkedni be, hogy örökké Amerikában marad és utódainak eljövendő generációi teljesen ki is szakadnak a magyar nemzet testéből. A kint felcseperedő új magyar generáció, ha még magyarnak vallja is magát és tud is magyarul, lélekben mindinkább teljesen elszakad nemzetétől. Aki amerikai iskolában járt és aki Amerika varázslatosan asszimiláló levegőjében nőtt emberré, az végképpen elveszett a magyarság számára, az itthonn többet megszokni nem fog és ha propagandával haza is csábulna, hamarosan megcsalódottan távoznék vissza. Ugyanilyen módon hibás politika lenne hazatérésre bírni azokat, akiknek nagyocská gyermekeik vannak, mert ha hazatérnének is, a gyerekek visszaerőszenék őket Amerikába s az ide-oda vándorlás legfeljebb csak vagyonkáikat emészténé fel.

És mégis bűn lenne meg nem menteni a magyarságnak legalább azokat, akiket még meg lehet menteni, mert vannak ilyenek is szép számmal.

Meg kell állapítani, hogy évek óta nem volt olyan erős a hazavágyódás az amerikai magyarok között, mint most. Bizonyára közrehatott az is, hogy a Kossuth-ünnepségek és a zarándoklás hatalmas erővel

korbácsolta fel ezekben az emberekben azokat az érzelmeket, amelyeket csak a rossz óhazai viszonyok tudata volt képes nagy lelki gyötrődések árán elhallgattatni. A sok óhazai magyar látása, a nagy magyar ünnepek hegedő sebet téptek fel. Megnyugtatólag hatottak azok a beszédek és beszélgetések is, amelyekben az óhazai magyarok joggal azt a hitet tudták kelteni bennük, hogy Csonka-Magyarországon a helyzet hatalmasan javul és hogy hazugságok azok a rémhírek, melyekkel őket a nemzetellenes propaganda bolondította.

Azt hinné az ember, hogy akiket a boldogulás vágya ki tudott szakítani hazájuk földjéből, sokkal anyagiasabb gondolkodású és kevésbé szentimentális emberek, mintsem hogy reájuk ünnepekkel, beszédekkel s az óhazai zarándoktömeg látásával ilyen hatást lehessen gyakorolni. Aki azonban ismeri az idegenbe szakadt magyarok lélektanát, az tudja, hogy ezek valójában mindannyian boldogtalan emberek, mert új hazájukba soha beleszokni nem tudnak és a kilométerek távolságát nosztalgikus fájdalommal érzik.

Ne áltassuk magunkat: ez a hangulat elmúlik és az emberek ismét beletörődnek helyzetükbe. Sokkal komolyabb okok azok, amelyek most a visszavándorlási hangulatot oly erővel ébresztették fel. Amerikában nem jó a gazdasági helyzet. Évről-évre rosszabb. Hiába regél prosperitási lehetőségekről az amerikai sajtó, hiába jelennek meg a „jóindulatú“ munkanélküliségi statisztikák; mindenki látja, hogy a munkalehetőség csökken és a bizonytalanság mind nagyobb lesz.

Az amerikai magyaroknak igen nagy százaléka munka nélkül van, s aki dolgozik, annak nagyrésze is jóval kevesebbet keres, mint azelőtt, hiszen kevesebb napot dolgozik és amikor azt látja, hogy társait húsz-huszonöt évi megszakítatlan munka után mégis csak kidobja a gyár, tudja, hogy ez a sors vár ő reá is. Nagyon megdöbbenette az amerikai magyarokat az is, hogy az ipari centrumokban nagy propaganda indult meg arra, hogy a bányászok és ipari munkások menjenek ki a farmra. Ha őket farmra akarják kiküldeni, — gondolják — akkor a bányák és gyárak komoly válsága állott elő, mert ez non egy múló gazdasági válság orvossága. Hiszen farmra nem egy pár hónapra vagy évre, hanem egész életre akarja kipropagandázni őket Amerika. Ha már paraszttá kell lennünk, — mondják — akkor inkább túrjuk a földet otthon, mint Amerikában.

Az egyszerű kivándorolt is érzi, hogy a szédületesen lendülő tulprodukálással szemben áll a piac megoldatlan válsága. De érzi azt is, hogy a gépek tökéletesedése mindig több és több munkaerőt szorít ki. Az emberi munka értéke tehát mindinkább lejjebb száll.

Amerikában azonban a mezőgazdasági termelésnek is éppen úgy megvan a válsága, mint az ipari termelésnek. Ott a dumping, ott az a tény, hogy a tengerbe vagy az Erie-tóba ezer tonna számra sülyeszték a gabonát és krumplit. Bizonyos államokban bizonyos termények művelését megtiltják, Amerikában az utolsó öt évben a farmok kiterjedése 13 millió acre-el csökkent s ugyanakkor a farmok népessége is hat százalékkal kisebb lett, holott az Egyesült-Államok lakossága hét százalékkal növekedett. A földművelésben is kezdik a gépek kiszorítani az emberi kezet és a kis gazdaságok helyét mindinkább a nagy-

kiterjedésű szövetkezeti vagy magán nagybirtokok foglalják el. A földművelés annyira rossz foglalkozás, hogy a kongresszusban a szenátorok és képviselők állandóan a kormány földjeinek „reklamációját” vagyis ingyen letelepedési helyek kiosztását javasolják.

Nincs hát kedvük farmra menni sem. E téren szomorúak a tapasztalataik is, mert a magyar farmalapítások majdnem mind megbuktak és odaveszett a telepedők vagyona. Floridában farmtelepítésen rengeteg magyar vagyona úszott el. Megbukott Balatonfalva, megbukott Virginiában az a magyar telep, amelyik gyapottermeléssel foglalkozott. Tönkrementek Greenfielden — északon — azok a magyarok, akiket Mihályi telepített oda. Hallatlanul küzdenek Árpádhonban, Louisianában a magyar földieper- és málnatermelők. Pár éve alapították Floridában Kossuth-villet s a telepeseik, miután elvesztették vagyonukat, megszöktek, ma már csak nyolc család küzködik ott.

ELHIBÁZOTT dolog azoknak a visszatelepedése, akiknek gyermekeik már nagyocskák, mert ezeket visszakényszeríti Amerikába a gyermek. Kevésbé jöhetnek számításba azok is, akik városokban telepedtek meg, mert ezeket már nagyon körülnyaldosta az amerikai civilizáció. A legnagyobb a hazavágyódás azokon a bányavidékeken és gyári telepeken, ahol a legrosszabbul megy a sorsuk, ahol a tömeglakásokban, piszokban, füstben, rosszabb bánásmódban sokkal kevésbé szerették meg Amerikát, sokkal kevésbé amerikanizálódtak is és ahol — különösen bányászok között — százszor és százszor hallottam, hogy elég volt már a föld alatt élni, éljünk már egyszer a föld felett — a földből.

Igen sokan, akiknek gyermekei már felcseperedtek és megállnak saját lábukon, szeretnék öregségüket itthon élni le s ezek könnyen megválnának férjhezment leányaiktól és önállóvá lett fiaiktól, különösen itt Amerikában, ahol a gyermeknek szülő iránti szeretete korántsem olyan erős, mint Európában. Rengeteg az olyan ember, aki a háború előtt vándorolt ki, egyedül és amikor pénzhez jutott, már nem tudta kihozni családját, mert közbejött a háború, vagy az összeomlás: ezek nagyon vágnak haza, hiszen sok ölbeli gyermekként látta utoljára gyermekeit, akik közül már a legtöbb férjhez ment asszony, vagy nő családapa. Carteretben, a műtrágyagyárak vidékén, például magam láttam, hogy 54 szabolcsi közül 28 így tengődik család nélkül és nagyon szeretne hazajönni, hiszen családját vagy a kvótatörvény akadályozza a kivándorlásban, vagy az otthon elöregedett asszonynak és embeyi emberré nőtt gyermekeknek nincs hajlandóságuk nekivágni Amerikának.

A kivándorolt magyarságnak legjava már elveszett hazája számára, még mindig van azonban pár ezer olyan család, amelyik szívesen jönne haza, ha itthon földet szerezhetne.

A visszavándorlásnak azonban több akadálya van. Első akadály a félelem. Annyi rosszat hallottak a hazai viszonyokról, hogy valósággal meg kell őket nyugtatni és biztosítani kell őket, hogy nem kell félniük sem közeli háborúktól, sem közeli forradalmaktól vagy pláne

kommunizmustól és hogy itthon okszerű gazdálkodás mellett nyugodt életet lehet biztosítani földműveléssel.

Be kell igazolni előttük, hogy a háború utáni első visszavándorlók azért csalódtak meg és szenvedtek károsodást, mert akkor még nem érkezett el az ideje a visszavándorlásnak.

Ha a visszavándorolni szándékozók tudnák, hogy olyan intézetek, vállalatok csinálnak visszatelepelési mozgalmat, amelyek állami ellenőrzés alatt állanak és amelyek nem akarják őket becsapni, továbbá a szerződéseket a konzulátusoknál lehetne megkötni s a vételári előleget is ott fizetnék le, nyomban meg lenne ehhez a bizalom is. Hát még akkor, ha az állam állana, mint földeladó velük szemben. Ma már csak abban bíznak, ami mögött az állam áll. A visszavándorló vagy saját falujában, legalább is megyéjében akar földet szerezni. Esetleg azonban azok, akik Amerikában összeszoktak és össze is rokonosodtak, talán eljőnének egy olyan nagybirtokra is, amelyen valami Amerikafalva-féle létesülne, ahol együtt élhetnék szinte az ő amerikai magyar életüket. Nagyon fontos az is, hogy itthon előzékeny bánásmódban részesüljenek, mert sokan attól is félnek, hogy ők, akik ott kint Mister Kovácsok és Mister Kissek lettek, itt megint Jancsik és Miskák lesznek; bennük itthon tovább is azt a régi szegény zsellért látják, aki mint a falu legutolsója vándorolt ki Amerikába.

Félnek az amerikai bankároktól és ügynököktől is, mert sehol a világon annyi gazságot bankárok és ügynökök még el nem követtek, mint Amerikában. Sajnos, különösen a magyarok, akik nemcsak becsapták, ahol lehetett azokat a magyarokat, akik angolul nem tudtak és így nekik ki voltak szolgáltatva, de gyakran meg is szöktek pénzeikkel. Rémregényeket lehetne írni, hogy micsoda körmönfont csalafintaságokkal forgatták ki sok éven át gyűjtött vagyonukból egész magyar telepek lakosságát némely magyar ingatlanügynökök, akik valósággal rablóbandába verődve hónapokon át addig-addig puhították a magyar telepeket, amíg azokat ki nem fosztották utolsó ingükig és attól sem riadtak vissza, hogy a jól leitatott és napokon át dorbézoltatott szegény magyar munkásokat nagyszerű birtokokra vezették és más silány földeket adtak el nekik, nem azt, amit megmutattak. Érdemes lenne egyszer megírni, hogy miként adtak el magyaroknak magyar ügynökök tenger alatt lévő földeket, paradicsomként olyan mocsarakat, ahol csak kígyó és béka terem, miként vitték bele őket soha fel nem épülő gyárakba, ahol a részvényes magyarnak előmunkási állást, vagy magyar bányákba, ahol a munkásnak haszonrészesedést ígértek, vele részvényt jegyeztettek és persze a bánya megbukott. A kentucky-i holdban létező aranybányáról, a newyork—chicagói sugárútról és más egyéb körmönfont szélhámosságokról, északi földekről, ahová százzámra vitték fel a magyarokat és azután az ügynökök a kicsalt pénzekkel megszökve, otthagyták őket az irtatlan, töretlen praerieken.

Amerikában könnyen megy az ilyen, ahol a nyelvtudás hiánya, a járatlanság és a gyárakban, bányákban agyonsanyargatott parasztok sóvárgó pénz- és földéhsége kiszolgáltatja e rablóbandáknak a magukra hagyott magyarokat, akiket a hatóságok és bíróságok sem védenek

meg, hiszen ezek előtt az angolul tudó és pénzes ügynökhienáknak van igazuk, nem pedig a tudatlan, gyámoltalan idegen páriának.

Az amerikai magyarok közül hazatelepedésnél csak a következőkre lehet számítani:

1. akiknek családtagjaik itthon vannak, 2. akik idősebb ember létükre nagyon erősen vágyódnak haza és beletörődnek abba is, ha Amerikában nevelkedett és már felnőtt gyermekeiktől megválnak, 3. akiknek gyermekeik még serdületlenek, tehát otthon is könnyen asszimilálódnak és később nem kényszerítik a családfőt arra, hogy visszatérjen Amerikába, 4. olyan felnőtt gyermekes családok, akik a legembertelenebb bányavidékeken laktak, akiknek gyermekeik tehát éppen ezért könnyen válnak meg Amerikától.

Azoknak a hazatérése igen kívánatos, akik kellő anyagi eszközökkel rendelkeznek. Akiknek a legkönnyebben lehetne eladni elsősorban szabolcsi és borsodi földeket, másodsorban zempléni, abaújtomai, szatmári, fejérmegyei, sopronmegyei földeket, harmadsorban más felvidéki, dunántúli földeket, negyedsorban hajdúi, békési földeket, a legkevésbé a többi alföldi vármegyékben.

Elsősorban lehetőleg tehát olyanok hazatérése kívánatos, akik földet vesznek és azt nemcsak ki tudják fizetni, de ezenfelül még kellő tőkével is rendelkeznek a befektetésekre. Másodsorban azoké, akik legalább a vételár 75 százalékát ki tudják fizetni és ezenfelül lehetőleg még forgótőkével is rendelkeznek.

Olyanoknak a hazai földvásárlása is kívánatos, akik a konzulátusok lelkiismeretes megállapítása szerint odakint jó kereseti viszonyok közt élnek és kevés pénzzel akarnak ugyan otthon földet vásárolni, de azzal az eltökélt szándékkal, hogy csak akkor térnek haza, amikor már Amerikában a vételárat munkájukkal megkeresték. Sokan vettek így a múltban is óhazai földet: Amerikából törlesztették le a hátralékokat és addig a földet otthon vagy bérbe adták vagy hozzátartozóikkal kezeltették.

Az oktan, kellő pénz nélkül való földvásárlás veszedelmes. Nagyon fontos, hogy otthon nyugodtan felszerelhesse birtokát és azt megfelelő állatállománnyal láthassa el az, aki hazajön. Talán a földkifizetésénél is fontosabb az, hogy legyen háza és jószága.

Mellékesen megjegyzem, hogy ha egy helyre lehetne őket telepíteni és ennek sem közigazgatási, sem biztosítási vagy más akadálya nem lenne: szívesen laknának az ő Amerikában megszokott „amerikai-svájci“ házaikban. Amerikában például a híres Sears, Roebuck and Co. egy amerikai magyar igényeinek megfelelő házat fából, téglasarkokkal és kátránypapírtetővel helyiségenként 180 dollárért épít és ezek igen kényelmes, kellemes házak; egy ilyen hatszobás szép, kényelmes villa odakint 1.080 dollárba kerül, ami itthon sokkal olcsóbb lenne, hiszen itthon sokkal kisebbek az anyag- és főképpen munkabérek, mert itt semmi esetre sem fizetnek napi 8 órai munkáért például egy házfestőnek 15—20 dollárt.

Az amerikai magyar nagyon szereti, ha ő kedvezményekben és kivételes bánásmódban részesül, mert ebből azt látja, hogy szeretettel várt és szívesen látott ember itthon. Ha kedvezményeket tud-

nánk biztosítani, az minden másnál hatásosabb propagandaeszköz lenne. Mindenesetre kedvezményes vízumot vagy útlevelet kellene részükre biztosítani. Előzékenységet kellene tanúsítani az állampolgárság visszaszerzésénél azok számára, akik ezt már elvesztették s nagyon fontos lenne, ha nemcsak újonnan épített házaik kapnák meg a törvény által biztosított adómentességet, hanem két évre adómentességet kapnának földjeik is, ameddig a visszatérők átvesznek a kezdet nehézségein és belegyakorolják magukat az új életbe. Ez annál is fontosabb lenne, mert az adótól félnek a legjobban. Ahhoz tehát, hogy egy ilyen mozgalom sikerrel járjon, három feltétel kell:

1. alkalmas föld, hogy mindenki saját községében vagy annak közelében üthessen otthont. 2. állami szervezet (konzulátusok) kinti jóindulatú közreműködése és ilyen szervezet itthon, 3. egy bank: csak olyan, amelyik megbízható és amelyik e kölcsönöket 35 éves amortizációra leszámítolná, az ilyen kötvényeit 7—7¹/₂-es alapon játszi könnyedséggel plaszírozhatná Amerikában.

És végül meg kellene bízni valakit vagy valakiket, csak olyanokat, akik teljesen megbízhatók és odakint a legnagyobb elismertségnek és tekintélynek örvendenek, hogy a földet jól megválogatott ügynökökkel személyesen eladják.

Nem kell fejtegetni, hogy mit jelentene az, ha jómódú és jóra való magyar emberek kerülnének haza önálló birtokos sorba. Meggyőződéssel állíthatom, hogy szinte megbízhatóbb és jobb magyarok ezek, mint az itthoniak, mert ezek a régi Nagy-Magyarországból kerültek ki, a mai Magyarországot el sem tudják képzelni, a régire vágyakoznak vissza. Nem mentek át a forradalom, kommunizmus és összeomlás tébolyán, Ott kint a messzi távolban és könyörtelen idegen világban lettek hazafiakká, mert ott érezték legigazabban, hogy magyarok s ott szenvedték végig a hontalanságokon keresztül a magyarsághoz való tartozás vad és emésztő vágyakozását. A visszavándorlók pénzt és olyan látókört hoznának haza, amelyet itthon non szerezhettek és olyan munkaszeretetet, amelyet csak Amerika tud valóságos szenvedéllyé tenni, ahol a legnehezebb munkában lettek szerelmesei a megtakarított pénzben rejlő értéknek. Ez a mozgalom nagy gazdasági fellendülést indítana meg, aminek csak egy fejezete volna például 700 háznak, gazdasági épületnek építése, új gazdaság berendezése. Valóságos új vérkeringést teremtene az is, hogy ezek, mert jobban meg tudják a pénzt szerezni és többet dolgoznak, igényesebbek is és ezért többet költenek arra, hogy jobban lakjanak és éljenek. Világlátottságuknál és amerikai asszimilációjuknál fogva élelmesebbek is. Például van egy magyar telep, — Bridgeport — ahol nagy tömegekben élnek a gazdag magyar emberek.

Az első magyar kivándorlók üzletemberei, bankárai, hajóügynökei, közjegyzői stb. izraeliták voltak és ezek a nagy élelmességet és ügyességet kívánó foglalkozások ma kivétel nélkül olyan magyar földművesek kezében vannak, akik itthon írni és olvasni is alig tudtak. Amerika magyar bankárai között nem egy Németh János akad, aki postakocsis volt Abaúj-Tomában és odakint a legelső állami bankárok egyike lett. Nem egy Birinyi K. Lajos van, aki itthon igen egyszerű ember

volt és ott egyike a legelőkelőbb és legműveltebb ügyvédeknek, publicistáknak. Százzszámra talál az ember mindenütt gazdag magyar kereskedőt, bankárt, ügynököt, aki itthon zsellér volt. Az amerikai magyar kint lelkes híve lett a szövetkezésnek. Megtanulta, hogy egyszerű magyar emberek önmaguk szövetkezésével milyen nagy eredményeket érhetnek el a Verhovay- és más egyesületekben. Hívei a hitelszövetkezetnek és gazdálkodást nem is tudnak elképzelni beszerzési és terményértékesítési szövetkezetek nélkül. Ugyanakkor azonban ellenségei a szövetkezeti gazdálkodásnak, mert a magántulajdon érzését, a nemesebb értelemben vett kapitalista világfelfogást, a levegővel együtt szítták magukba Amerikában, s ahol a legerősebb a sovinizmus, olyan erős nemzeti érzést nyertek, amilyent csak Amerika ismer.

Intelligenciájuk, élelmességük és gazdasági fejlettségük átalakítólag hatna egész környékekre. Egészen bizonyos például, hogy a baromfitenyésztést olyan fokra emelnék, amilyen itthon eddig elképzelhetetlen volt. Long Islandon, New Brunswickban például sok magyarral beszéltem, aki csodálkozott azon, hogy nálunk olyan gazda, akinek kétholdas kertje van, alig tenyészt 15—20 baromfit, ugyanakkor, amikor Amerikában ilyen területen 2.000 fehér tyúk is megtenyészik. Mind azt mondta, hogy jönnének csak haza, majd megmutatnák őket, hogy mi a baromfitenyésztés. Beszéltem például egy magyarral, áld az első 15 dollárjáért egy 80 tojásos keltetőgépet vett; egy másik tíz acre-en négy darab 25 kabinos galambdúcot és abba 100 dollárért 100 pár galambot. A galamb havonta kettőt költ és így egy év alatt 1.200 pár galambja lett. Elad évente körülbelül 10.000 darab kis galambot. Három hetes koráig a galamb eteti fiókáit, azután a gazda eladja kórházaknak, szanatóriumoknak a kis galambokat és kap egy ilyen másfél fontos kis galamb után fontonként 70—80 centet. A főfoglalkozása a tyúkászat, de mellékesen a galambokból megkeres 10.000 dollárt.

Világhírű a longislandi kacsa, mert a tenyésztők minden kacsa után 3 centet fizetnek az egyesületbe, amely világszerte hirdeti a long-islandi kacsát. Vannak itt olyan magyarok, akik 400.000 darabot is tenyésztenek. Egy magyarral beszéltem, aki csak pár évvel ezelőtt került ki Amerikába és vett egy patak partján két acre rossz sziklás földet. Ma 1.000 anyakacsája van. Kacsái darabonként január-júniusban átlagban 50 tojást tojnak, keltetőgépe 50.000 tojást költ ki. A kacsákat tízhetes korában adja el, átlagban ekkor 6 fontot nyomnak. Fontonként 25—32 centet kap. Évenként bevesz körülbelül 50.000 dollárt és legalább 15—20%-ot keres.

Ezeket a példákat csak mellékesen említettem meg, mert az a hitem és tudatom, hogy nagy bünt követ el a nemzet, ha elszalasztja, — talán már az utolsó alkalmat arra, — hogy megmentse a magyarságnak ezeket a veszendő lelkeket és megerősítse velük az arra nagyon is rászorult magyar hazát.

KUN ANDOR